

Bırakın Anadolu'yu, Yunanistan'da ve Makedonya'da bile bu devlikte Büyük İskender heykeli ne görüldü, ne bulundu...

Jale İnan devler ülkesinde

Haber Merkezi - Kendisi topu topu altı karış boyunda... "Gençliğimde boyum 1.51 santimdi... Şimdi belki çekmişimdir." diyor.

Önünde oturduğu "Hermes Heykeli"nin boyu ise on iki karış geçiyor... 3.10 cm... Arkeoloji profesörü Jale İnan'ın "çekmeden" önceki boyunun tam iki katı... Dev bir heykel...

Az ileride bir başka dev var. Büyük İskender'in mermer heykeli de tam Hermes kadar... Bırakın Anadolu'yu, hatta Yunanistan'da, Makedonya'da bile bu devlikte bir Büyük İskender heykeli bugüne kadar ne görülmüş ne de bulunmuş... Sağdaki "Dinlenen Herkül" heykelinin boyu ise, üstelik başsız olarak 2.67 santim...

Baş da bulunmuş olsaydı belki de bir başka dünya rekoru kırılabilirdi. Solundaki, ilerisindeki, gerisindeki, ortasındaki 20'yi aşkın dev mermer heykelden en ufağı dahi normal insan boyundan büyük.

Arkeoloji dünyasında belki de son çeyrek yüzyıldır böylesine dev heykeller topluluğunu bir yıl içinde bulan yok.

En küçüğü zırlı bir Roma imparatorunun, heykeli --başsız olarak-- 1.80 cm... Ötekilerin çoğunluğu 2 metreyi, pek çoğu 2,5 ve dört-beş tane de üç metreyi geçiyor. Arkeoloji dünyasında, belki de son çeyrek yüzyıldır, böylesine "dev heykeller topluluğu"nu bir yıl içinde bulan, onaran ve kimliklerini saptayan başka bir arkeolog yok...

Bir bakıma arkeoloji dünyasının "küçük devi" Prof. İnan için, "Gülliver'in devler ülkesinin heykel atölyesini bulan arkeolog" da denilebilir.

Bayan İnan 79 yaşında... Prof. İnan 50 yıldır, yani yarım yüzyıldır kazıyor. Meslektaşlarına göre: "Ayrıca, öğretiyor, araştırıyor, onarıyor, yayımlıyor, konferans veriyor, müze kuruyor, eski eser kaçakçıları ile savaşıyor..."

Tabii bütün bunları Türk bürokrasisi ile yaptığı boğuşmadan zaman buldukça yapıyor. Yani zaman elverdikçe dev heykeller buluyor."

Prof. İnan emekli olduktan sonra öğrencisi ve yardımcısı olan bir bilim adamı doğal olarak koltuğuna oturuyor. Genç bilim adamı, Perge antik tiyatrosunda 1988'de yaptığı bir mevsimlik kazı çalışmasından sonra, yabancı petrol şirketlerinin "burada umut yok" diyerek petrol kuyularını kapatmaları gibi kazısını kapatıyor. Prof. İnan'ın bu olaydan sonra tiyatrodaki kazı yapma istemi kabul görmüyor. Daha sonra bir yönetim değişikliği oluyor ve bir başka öğrencisi, Prof. Dr. Engin Özen, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne getirilince, yerinde bir davranışla, "hocasına gerekli kazı iznini" sağlıyor. Prof. İnan, genç arkeoloji ve mimari öğrencileri ve bir avuç işçi ile kolları sıvayıp "umut yok" diye kapatılan tiyatrodaki 14 metre yüksekliğindeki moloz yığınına sabırla kazmaya başlıyor. Tehlike yaratmaması için de kazıyı teraslama yöntemi ile yürüten Prof.

Prof. İnan dev boyutlardaki Hermes heykelinin önünde. (İlk kez Cumhuriyet 2'de yayımlanan bu fotoğrafların tüm hakları Jale İnan'a aittir. Kaynak gösterilse bile İnan'dan izin alınmadan yayımlanamaz.)

İnan "orkestra" denilen yerde tabanın da altına iniyor. Her kazma inişinde, her kürek savrulduğunda Prof. İnan yeni bir dev mermer heykel, bir baş ya da daha önceki yıllarda çıkmış bir heykelin başını, kolunu, bacağına ya da öteki parçalarını buluyor. 1992 yılında iki dönemde yapılan tiyatro kazısında bulunan yüzlerce irili-faklı kırık mermer heykel parçalarından dolayı ortalık birden "ayak-bacak fabrikası"na dönüşüyor. Böylece "küçük dev", yarım yüzyıllık meslek yaşamının ve görkemli ve arkeoloji dünyasının son çeyrek yüzyılın en önemli buluşlarını art arda gerçekleştiriyor. Eğer ünlü İngiliz yazar Jonathan Swift günümüzde yaşasaydı, yolu

Antalya'nın Aksu ilçesindeki Perge antik kentine düşseydi, bulunan heykelleri görseydi, "Gülliver Devler Ülkesinde" adlı öyküsünün gerçekleşmesinden dolayı herhalde sonsuz mutlu olurdu. Mülkiyeliler Birliği bu yıl Yaşar Kemal ve Prof. Dr. Ekrem Akurgal ile birlikte Anadolu'nun, tarih ve kültürüne katkıda bulunmasından dolayı Prof. Jale İnan'a da ödül verdi. Kültür Bakanlığı, Müsteşarı Prof. Dr. Emre Kongar, ödül törenindeki konuşmasında "küçük dev"e sahip çıktı. Bütçede ödenek olmadığı için Antalya Valisi Saim Çotur ile ilişkiye geçildi. Antalya İl Özel İdaresi Prof. İnan'a maddi ve manevi desteği verdi. Ancak, yine de "geleneksel Türk

bürokrasisi"nin zamana karşı yarışan Prof. İnan'ı ne kadar güç durumda bıraktığını çok iyi biliyorum... İstanbul'da düzenlenen bir törende Kültür Bakanı Fikri Sağlar'ın da verdiği ödülün hemen ertesi günü benim yanımda Prof. İnan'ın nelerle uğraşmak zorunda kaldığını da anlatmak isterim. Antalya İl Özel İdaresi'nden çıkan ödeneğin ikinci bölümünün valiyim tarafından Prof. İnan'ın günlerdir bu parayı alamadığı. Bunun üzerine "küçük dev", kendi üç aylık emekli maaşını kirdirdi, buna bankada birikmiş üç-beş kurusunu da ekledi ve ödenek çıktığında ödenmek koşulu ile bir yabancı tanıdığından ayrıca kısa vadeli borç aldı. Acaba, verilecek ödenek Prof.

JALE İNAN

Türk arkeolojisinin büyük isimlerinden

Türk arkeolojisinin "Saygın Hanımefendisi" olarak tanımlanan Prof. Dr. Jale İnan 1 Şubat 1914'te İstanbul'da doğdu. Atatürk'ün tarihe ve arkeolojiye verdiği önem üzerine 1934'te yurtdışına arkeoloji öğrenmeye gönderilen İnan 1943 yılında Berlin'de doktorasını tamamladı.

Aynı üniversitede eğitim gören Prof. Dr. Ekrem Akurgal, meslekdaşı hakkında "Berlin'de çok sevilen ve sayılan başarılı bir öğrenci idi." diyor ve ekliyor: "Parçaları çeşitli müzelere dağılmış heykelleri tamamlamakta gösterdiği başarı uzmanlar arasında daima hayranlık uyandırmıştır."

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Klasik Arkeoloji Kürsüsü'nün 1946 yılında kurulmasına ve aynı yıl başlayan Perge kazılarında Prof. Dr. Arif Müfit Mansel'in asistanı olarak önemli katkılarda bulundu. Prof. Mansel'in 1974'te ölümü üzerine yerine geçen ve Perge ile Side'de çalışmaları kesintisiz sürdüren Prof. İnan, ayrıca Kremna, Seleukeia, Bubon antik kentlerinde kazılar yaptı. Prof. İnan, gerek kendisi ve gerek yabancı bilim adamları ile ortaklaşa yazdığı kitap ve makalelerle antik heykellerle ilişkin iki yüzyıllık yanlış bilgileri düzeltti, pek çok bilimsel soruna da çözüm getirdi.

1983'te emekli oldu. 1991'de, Side'de "Apollon Tapınağı"nın kazı ve onarımını da tamamladı. 1992-93 Perge tiyatro kazıları ile meslek yaşamının doruğuna çıktı.

İnan'ın cebinden yaptığı harcamaları karşılayabilecek mi? "küçük dev" bunları yapmayı kazıyı kapatılabildi. Günlerdir çalıştıkları için haklı olarak parasını isteyen işçilerle de uğraşmazdı. Antika kaçakçıların kazı alanını yağmalamasına da aldırmıyabildi. Prof. İnan, "Devlet gerçekten büyük destek veriyor. Bu destek bazan bürokraside takılıyor. N'olur bunları yazmamın. Bana söz verin" diyorsa da kendisine verdiği sözde duramıyorum.

Perge tiyatro kazısında çıkan ilk heykel parçası 1985'te Hermes'e ait bir baş oluyor. Aynı yıl bir "Yunanlı komutan" a ait mermer parçalar bulunuyor. Kim olduğu belli değil. 1986'da

heykelin bazı parçaları daha bulunuyor. 1987'de yeni parçalar... Ancak, heykelin gizemi bir türlü çözümlenemiyor? Bu Yunanlı komutan kim? Roma kentinde bu Yunanlı komutanın ne işi var? Heykelin parçaları birleştiriliyor. Boy 2.60 santim... "Ama kim?" sorusuna hâlâ yanıt yok. Beklenen 1992'de gerçekleşiyor. Bir mermer baş bu kimliği belirsiz heykelin boynuna cukkadık oturuyor. Heykelin kimlik kartına yazılacak ad artık hazır: Büyük İskender...

3.20 santim boyundaki bu heykel gelmiş geçmiş, bilinen Büyük İskender heykellerinin en büyüğüdür. Romalı imparatorlarının insan boyundan da yüksek heykelleri arasında bu kadar büyük bir İskender heykelinin ne işi var? Makedonyalı İskender her yeri yıkıp yakarken, Perge'yi kollamıştır. 500 yıl önce Perge'ye yaptığı bu iyiliğin anısına Romalılar'ın, İ.S. 2. yüzyılda tiyatroya bu heykeli diktikleri anlaşılır. Heykeller heykelleri, kabartmalar

Prof. İnan, genç arkeoloji ve mimari öğrencileriyle kolları sıvayıp umut yok diye kapatılan tiyatrodaki çalışmalarına başlıyor.

kabartmaları kovalar Perge kazılarında... Şu günlerde Ankara'da yapılmakta olan Uluslararası Arkeolojik Kazılar Sempozyumunda Prof. Jale İnan, Perge tiyatro heykellerini meslektaşlarına perşembe günü ilk kez anlatacak.

Antalya Müze Müdürü Kayhan Dörtlük, kendisine "Hocam yete artık, müzede koyacak yer bulamıyoruz..." diye takılıyor. Gerçekten Prof. İnan'ın bulduğu tüm heykel ve kabartmalara müzede koyacak yer bulunamıyor. Müzeye otopark yapımı için kamulaştırılan 10 dönümlük arazi üzerinde, Prof. İnan'ın bulduğu heykeller ile kabartmaları sergilemek amacıyla 370 metre-karelik ek bir bina yapılması düşünüyor. Açıldığında "Prof. Dr. Jale İnan Salonu" adını taşıyacak olan bu ek bina için öngörülen 370 metre-karelik yetmeyeceğine, yetkililerin bu kararı yeniden gözden geçirmeleri gerektiğine inanıyorum. Çünkü bu kadarlık bir alanda heykellerin bazıları ve kabartmaların bir bölümü ancak sergilenebilir.

Kendilerini Prof. İnan'ın çalışmalarına adanmış bir avuç genç bilim adamı, sanatçı ve öğrenci arasında aklımda Dr. Neşe Atık, Hüseyin Sabri Alanyalı, Nejat Özatay, Adnan Sakar, Aziz Yener, Uğur Erdoğan, Sedat Örtöphas, İbrahim Bozova, Mehmet Sozer Hastürk, Ertan Kurt, Güler Ateş ve Arzu Öztürk'ün adları kalmış. Prof. İnan, Kültür Bakanlığı'ndan, Antalya Valiliği'nden, bir avuç bilim ordusu ile çalışkan işçilerinden, "Onlar olmasaydı bunları bulamazdık" diye övgüyle söz ediyor. "Küçük dev" gelecek yıl için Perge'de yeni çalışma planları, yeni kitap ve makale hazırlıkları ile 80 yaşına girmeye hazırlanıyor.

İmparator

Büyük İskender

Marsyas

Herakles

Trayan

Antik dünyanın görkemli kenti: Perge

Antalya'dan 16 km uzaklıkta Aksu bucağının 2 km kuzeyinde yer alan Perge antik kentinin Troya Savaşı'ndan sonra Helenlerce kurulduğu sanılıyor. Hititlerin başkenti Boğazköy'deki Hatusaş'ta 1986'da bulunan bir tunç tabletten, Perge'nin, "Parha" adıyla Hitit döneminde dahi varolduğu saptanmıştır. Böylece, Perge'nin

tarihini İ.Ö. 3 bine kadar götürmek olasıdır. Perge, daha sonra Lidya Kralı **Krezüs** ve ardından da Pers Kralı **Kirus**'un egemenliğine girmiştir. Bundan sonra tarihte kendisini fazlaca duyurmayan Perge, komşu kentlerin direnmesine karşın Büyük İskender'i (İ.Ö. 333) baş tacı ederek yok olmaktan kurtulmakla kalmamış, önemli

çıkarlar da sağlamıştır. Perge en görkemli dönemlerini; İ.Ö. 2. asırda, Roma İmparatorluğu'nun İ.S. ilk üç yüzyıl boyunca, Bizans'ın ise İ.S. 5-6. yüzyılında yaşamıştır. 7. yüzyıldaki Arap istilalarından sonra 11-15. yüzyıllarda Selçuklu ve Osmanlıların egemenliğine geçen Perge'nin, bir salgın hastalık sonunda terk edildiği sanılıyor.

Perge'de İ.Ö. 3. yüzyılda yaşayan **Appolonius**, uzayda bazı yıldızların, ötekilerin yörüngesinde dolaştığını söyleyerek; Aynı Dünya, Dünyanın da Güneşin yörüngesinde hareket ettiğini ortaya koyan ilk bilim adamlarından biri olmuştur. Kentin 14 bin kişilik tiyatrosu, antik dünyanın en önemli tiyatro mimarisine sahip bir yapıdır.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Jale İnan Arşivi

JALARC0700508